

13de Thomas Mann-lezing

**Dames
voor
Darwin**
over feminisme
en de
evolutietheorie

Griet Vandermassen

Met de steun van

Zondag 17 november 2024

10u30 (deuren: 10u00)

VELTERSHOF

Koning Albertstraat 11, 8210 Veldegem

Inleiding door Bart Madou, stichter en gewezen voorzitter van Het Beleefde Genot

Dames en ook Heren,

het is niet mijn gewoonte om te provoceren, maar vandaag kan ik het niet echt laten. Dat is al een eerste provocatie!

75 jaar geleden verscheen er een spraakmakend boek, dat pas een twintig jaar later als zodanig zou erkend worden, *Le deuxième sexe* uit 1949 van Simone De Beauvoir. Wie kent deze grote dame van de Franse literatuur niet? En wie kent haar overberoemde uitspraak uit *Le deuxième sexe* niet: 'On ne naît pas femme, on le devient.'

Wel, dames en ook heren, ik zou deze uitspraak vandaag lichtjes willen aanpassen in 'On naît femme ET on le devient.' On naît femme, 'nature' dus en 'On devient femme' 'nurture' dus. Nu, de splitsing tussen nature en nurture is niet zonder risico's, volgens sommigen, begint nurture waar nature ophoudt, maar waar is dat dan? Maar daar wil ik het hier vandaag niet over hebben.

Ik weet niet zo heel veel over feminisme, maar als ik even terugga naar de tijd van Virginia Woolf, zo'n honderd jaar geleden, dan lees ik bij Virginia dat zij in *Three Guineas* respectievelijk in *A Room for One's Own* in zekere zin twee soorten feminisme opvoert. Enerzijds een feminisme wat wij gelijkheidsfeminisme zouden kunnen noemen: de vrouw moet zoveel mogelijk hetzelfde kunnen, hetzelfde hebben, hetzelfde maken, hetzelfde willen, hetzelfde doen als de man, kortom zo gelijk mogelijk zijn aan de man. Anderzijds heeft Virginia het in tegenstelling tot een gelijkheidsfeminisme ook over een verschilfeminisme. Wij vrouwen moeten resoluut onze eigen weg

kunnen en durven gaan, los van de - natuurlijk kwalijke - invloeden van de man. Maar in de tijd van Virginia Woolf waren er alleen maar mannen en vrouwen, en vandaag is dat wel even anders.

En ja, ik zit met een probleem, maar ik niet alleen, ook sommige feministen, veel feministen, bijna alle feministen hebben dat probleem, en dat probleem is: het feminisme zelf. Want het feminisme, dat containerbegrip, is onoverzichtelijker geworden: socialistisch feminisme, liberaal feminisme, ecofeminisme, radicaal feminisme, existentialistisch feminisme, lesbisch feminisme, je kunt het zo gek niet bedenken en dan is er nog het evolutionair feminisme en zo komen wij terecht bij Griet Vandermassen en ook bij Charles Darwin, deze zeer slimme mens, volgens sommigen misschien wel de slimste mens die er ooit geweest is en inderdaad een man. In nogal wat talen is het wat eenvoudiger: ombre, uomo, homme, man betekent zowel mens als man, anderzijds is dat toch wel een erg listige en subtiele manier van de man om zich nog maar eens boven de vrouw te stellen. Maar Darwin dus, hij was een witte, rijke, heteroseksuele man, hij had alles waarmee hij meteen verdacht wordt bij elke feministische vrouw van vandaag, die tussen haakjes ook vooral wit en doorgaans niet onbemiddeld is. Dit even terzijde.

Nu weten wij – en zeker de feministen – wel dat Darwin in zijn *'The descent of man'*, *'De afstamming van de mens'* – van de mens - en niet van de man dus - zich hier en daar niet zo vrouwvriendelijk uitgedrukt heeft. Anderzijds is het zo dat Darwin als persoon helemaal niet zo misogyn was als hij soms voorgesteld wordt, integendeel zelfs. Uiteraard was Darwin een kind van zijn tijd, zijn Victoriaanse tijd, maar Darwin was bijvoorbeeld groot voorstander

van vrouwenkiesrecht, hij was ook een voorvechter van onderwijs voor meisjes en Darwin, die een groot brievenschrijver was, correspondeerde veel met vrouwen en die nam hij allemaal au sérieux, velen van hen behoorden tot de niet zo dik gezaaide vrouwelijke wetenschappers uit die tijd, zo ook enkele van zijn nichtjes. Darwin seksistisch noemen, toch even twee keer nadenken. Oké, nadat ik Darwin van een onterechte smet gezuiverd heb, over naar Griet Vandermassen en haar verhaal over evolutie en feminisme.

Griet Vandermassen over evolutionair feminisme

Op de duur valt elke muur. Het wantrouwen van feministen tegenover de biologische en evolutiewetenschappen was ooit gerechtvaardigd en begrijpelijk. Tot voor enkele decennia waren wetenschappers nagenoeg allemaal mannen. De theorieën die ze ontwikkelden weerspiegelden vaak de patriarchale machtsverhoudingen van hun tijd en zagen de ervaringen en belangen van vrouwen over het hoofd. Soms werden ze ook gebruikt of misbruikt om de maatschappelijke status-quo te verdedigen. We leven echter niet meer in de negentiende of vroege twintigste eeuw. Mede dankzij het werk van vrouwen is de wetenschap in het algemeen en de evolutiebiologie in het bijzonder volwassen geworden. De bio-aversie van het feminisme berust vandaag dan ook alleen nog op vooringenomenheid en een gebrek aan kennis. Wie nu nog ontkent dat onze psychologie seksueel gedifferentieerd is en dat de kenmerken van vrouwen en mannen tijdens de evolutie van onze soort werden gevormd, ontkent het licht van de zon en verwijst zichzelf naar de marge van de wetenschap. Echt boeiend onderzoek gebeurt elders, door wetenschappers die beseffen dat sociologische en psychologische theorieën compatibel moeten zijn met de biologie en de evolutie van de mens.

Het klopt dat sommigen het werk van evolutiewetenschappers gebruiken om traditionele sekserollen te verdedigen. De inzichten van de evolutiepsychologie zijn inderdaad vatbaar voor misbruik. Dat geldt echter voor nagenoeg alle wetenschappelijke theorieën.

'De duivel kan de Bijbel aanhalen om zijn doel te bereiken', schreef Shakespeare al op het einde van de zestiende eeuw. Wie dit misbruik wil bestrijden, moet zich in de eerste plaats in de evolutietheorie verdiepen en de misvattingen en foute interpretaties ervan weerleggen. Feministische karikaturen die de evolutiepsychologie als een soort Flintstones-visie op de seksen afschilderen, voeden die misvattingen alleen maar. Het verzet tegen een evolutionaire benadering van onze geest en ons gedrag draagt ook impliciet de boodschap uit dat de resultaten van die benadering de discriminatie van vrouwen of bepaalde minderheidsgroepen moreel aanvaardbaar zouden maken. Dat is onzin.

Evolutiepsychologen proberen onze geest en ons gedrag te verklaren. Ze zeggen niet wat we moeten denken of hoe we moeten handelen. Onze waarden bepalen we zelf. Evolutionair geïnspireerde inzichten kunnen wel tot een meer realistische kijk op de haalbaarheid van specifieke beleidskeuzen leiden, zonder daarbij in de val van de naturalistische dwaling te lopen. Mensen zitten nu eenmaal op een bepaalde manier in elkaar. Als je hen niet ongelukkig wilt maken of geen grootschalige dwang wilt gebruiken om je doelstellingen te bereiken, kun je daar maar beter rekening mee houden. Zoals de geschiedenis van utopische communes illustreert, is een maatschappelijk bestel dat gezinsbanden verbiedt of eist dat iedereen alles met iedereen deelt, ongeacht de wederzijdse verdiensten, gedoemd om te mislukken. Mensen zijn buitengewoon kneedbaar, maar niet eindeloos. De uitdaging bestaat erin om een maatschappijmodel te ontwikkelen dat resoluut achter de waarden van de verlichting en de liberale democratie staat, maar

tegelijk rekening houdt met onze diepmenselijke neigingen en behoeften, de geëvolueerde genderverschillen en de variatie tussen mensen en binnen de seksen.

Veel feministen vrezen dat evolutionaire denkbeelden de bestaande genderstereotypen zullen versterken. Ook die vrees is ongegrond. Zoals ik in dit boek heb aangetoond, besteedt de huidige evolutiepsychologie juist veel aandacht aan de variatie binnen elke sekse. Genderstereotypen weerspiegelen reële gemiddelde verschillen tussen de seksen, maar de gemiddelde man of vrouw bestaat natuurlijk niet. Elke sekse is een bont allegaartje, met hyperempathische mannen en verbaal hoogbegaafde jongens of hyperambitieuze vrouwen en meisjes die kicken op motoren en technologie. Sommigen voelen zich vooral aangetrokken tot leden van het eigen geslacht, anderen voelen zich genderfluïde of zijn fysiologisch niet in een bepaalde categorie thuis te brengen. We kunnen het besef van die diversiteit en het respect ervoor aanwakkeren zonder te ontkennen dat de meeste mensen op de meeste vlakken wel degelijk seksetypisch zijn. Dat is niet alleen wetenschappelijk bewezen, maar gezien het feit dat we geëvolueerde zoogdieren zijn ook niet meer dan logisch. Een beleid dat zowel het individueel als het algemeen welzijn wil bevorderen, moet daar altijd rekening mee houden. Anders loopt het slecht af.

Griet Vandermassen, Dames voor Darwin – over feminisme en evolutietheorie, ISBN 978 90 89 247 018, Uitgeverij Houtekiet 2017, 368 p.

Het Beleefde Genot vzw

